

Asia: VN/22906/2020

Digitalisaation edistämisen ohjelman (Digiohjelma) lainsäädäntötyöryhmän koonti ja näkemykset digitalisaation säädöstilanteesta ja muutosehdotuksista

Työryhmä toivoo vapaata palautetta tunnistamiinsa tunnistamistaan teemoista ja niistä tehdyistä johtopäätöksistä

1. Onko muistiossa tunnistettu digitalisaation edistämisen kannalta keskeiset teemat lainsäädännön näkökulmasta?

En osaa sanoa

2. Onko jokin teema jäänyt kokonaan tunnistamatta?

Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) kiittää valtiovarainministeriötä digitalisaation edistämisen ohjelman lainsäädäntötyöryhmän raportista sekä työryhmää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi työn aikana.

EK:n näkökulmasta raportissa olisi voitu kattavammin käsitellä julkisen hallintotehtävän käsitettä ja virkavastuukehikkoon kohdistuvaa muutospainetta. Tämä on ollut akuutisti esillä hallinnon automaattisen päätöksenteon säädöshankkeessa, mutta kyse on myös laajemmasta ilmiöstä, jossa viranomais sääntelyä ulotetaan myös julkista hallintotehtävää hoitaviin yksityisiin. Tämä johtaa monenlaisiin haasteisiin, kun yritykset joutuvat noudattamaan sekä alansa erityissääntelyä että viranomaisille suunniteltua yleislainsäädäntöä, kuten tiedonhallintalakia. Myös koko henkilöön kiinnittyvä virkavastuukehikko on automaattisten järjestelmien aikana muutospainessa ja voi pahimmillaan estää automatiikan ja tekoälyn hyödyntämistä. Kokonaisuus on laaja ja muutostarve perustuslain tasoinen, mutta jatkossa yhä akuutimpi.

a. Työryhmän näkemykset lainvalmistelun kehittämistarpeista (luku 2 alalukuineen)

Työryhmän mukaan tulisi varmistaa, että uuden lainsäädännön valmistelussa huomioidaan digitalisaatio ja eri toimijoiden käytännön kokemukset riittävällä tavalla ja että soveltajia tuetaan uuden lainsäädännön toimeenpanossa.

EK pitää työryhmän luvussa 2 esittämiä johtopäätöksiä pääosin erittäin perusteltuina. Työryhmä on muun muassa referoinut kattavasti Tanskan mallia ja tästä saatuja kokemuksia. Tanskan mallin

kaltaisen arvioinnin lisäksi tulisi kuitenkin harkita, tulisiko Suomessa ottaa käyttöön Tanskan mallia laajempi malli, jossa jokainen eri hallinnonaloilla valmisteltu uusi tai uudistettava laki, joka koskee suoraan tai välillisesti digitalisaation tai tiedonhallinnan kysymyksiä, arvioidaan digitalisaation ja tiedonhallinnan edistämisen näkökulmista. Tällaisia voi tulla eteen myös yllättävissä tilanteissa. Suomen rakenteessa Tanskan mallin kaltainen tai sitä laajempi arviointi voisi käytännössä toteutua esimerkiksi Digitoimiston resursseja ja mandaattia vahvistamalla, jolloin Digitoimisto voisi lausua ehdotuksista valmisteluvaiheessa ja muutoin tukea lainvalmistelua.

Digitalisaatiota estäviä hidasteita voi sisältyä sekä suoraan lainsäädäntöön että sen vakiintuneisiin tulkintoihin. Joillakin aloilla yritykset joutuvat lähettämään laskut, sopimusvahvistukset sekä ehto- ja hinnannuutosilmoitukset paperilla postitse, ellei asiakkaan kanssa nimenomaisesti ole erikseen sovittu sähköisestä toimitustavasta. Syynä tähän on pitkälti se, että valvova viranomaisen tulkitsee erityislainsäädännön sanamuodon vaatimaa kirjallista muotoa, eli paperista asiakirjaa. EK katsoo, että tavoitteeksi tulisi asettaa asetelman kääntäminen siten, että sähköinen asiointi olisi pääsääntö ja vasta asiakkaan erikseen niin halutessa voidaan sopia muusta tavasta.

b. Työryhmän näkemykset nykylainsäädännön soveltamisen tukemisesta (luku 3 alalukuineen)

Työryhmän mukaan tulisi varmistaa, että lainsoveltajia tuetaan digipalvelulain ja tietosuojalainsäädännön soveltamisessa riittävällä tavalla ja että soveltajat jakavat näkemyksiä hyvistä ja huonoista käytännöistä.

EK pitää hyvänä, että luvussa on arvioitu tietosuojalainsäädännön roolia ja siihen liittyviä haasteita. Raportin johtopäätökset jäävät kuitenkin tältä osin varsin varovaisiksi. EK:n näkökulmasta on tärkeä varmistaa, että lainsäädäntö ei muodostu esteeksi asioiden tarkoituksenmukaiselle tekemiselle tai uusille innovaatioille. Tämä ei vielä nykyisin täysin toteudu, vaan esteitä muodostuu paitsi EU:n yleisestä tietosuoja-asetuksesta (GDPR) ja sen tulkinnanvaraisuudesta, myös kansallisista alakohtaisista erityissäädöksistä. Yritysten kilpailukyky edellyttää oikeasuhtaista lainsäädäntökehikkoa, joka mahdollistaa uudet innovaatiot ja uuden digitaalisen liiketoiminnan synnyn alasta riippumatta.

GDPR:n voimaantulon yhteydessä kansallista lainsäädäntöä arvioitiin siitä näkökulmasta, ovatko säännökset ristiriidassa uuden EU-säätelyn kanssa, mutta ei riittävästi kansallisten säädösten tarpeellisuuden ja välttämättömyyden kautta. EU:n yleistä tietosuoja-asetusta on kesällä 2023 sovellettu jo viisi vuotta ja sen tulkinta asteittain selkeytynyt, vaikka tulkinnanvaraisuutta ja oikeustilaaan liittyvää epävarmuutta on edelleen valitettavan paljon. Tilanne kuitenkin antaa edellytykset kansallisen tietosuojalainsäädännön uudistukselle, jossa tulisi arvioida kansallista tietosääntelyä kokonaisuutena ja kumota sellaiset säännökset, jotka haittaavat datan liikkuvuutta sisämarkkinoilla sekä heikentävät suomalaisten yritysten kilpailukykyä. Näihin kuuluu esimerkiksi työelämän tietosuojalaki, minkä lisäksi haasteita liittyy myös useisiin kansallisiin erityissäädöksiin.

c. Työryhmän näkemykset nykylainsäädännön arviointitarpeista (luku 4 alalukuineen)

Työryhmän näkemykset nykylainsäädännön arviointitarpeista liittyvät mm. digitaalisen asioinnin edistämiseen, sähköisen tiedoksiannon säätämiseen ensisijaiseksi tavaksi vastaanottaa tiedoksiantoja, puolesta asioinnin mahdollisuuksien laajentamiseen, ennakoivan toiminnan

mahdollistamiseen, tiedonsaantioikeuksiin, julkisen hallinnon digitaalisia palveluita koskevan lainsäädännön yksinkertaistamiseen ja selkeyttämiseen sekä digituen järjestämiseen.

EK pitää monia työryhmän havaintoja perusteltuina keskustelunavauksina, mutta katsoo, että työtä sääntelyesteiden paikantamiseksi on edelleen jatkettava.

4. Vapaa palaute?

EK huomauttaa, että kansallinen sääntelyn kehittäminen kytkeytyy myös EU-tason laajempaan Europe fit for Digital Age -sääntelyagendaan, eli digitaalista liiketoimintaympäristöä ja julkishallinnon digitalisaatiota koskeva lainsäädäntö on tällä hetkellä laajasti murroksessa.

Tätä kirjoitettaessa Euroopan parlamentissa ja EU:n neuvostossa käsitellään mm. kokonaan uudenkaltaista sääntelyä ilmentäviä tekoälysäädöstä (Artificial Intelligence Act) sekä datasäädöstä (Data Act), minkä lisäksi uuden digimarkkinasäädöksen (Digital Markets Act, DMA) ja digipalvelusäädöksen (Digital Services Act, DSA) soveltaminen ei ole vielä alkanut. Kokonaisuutena uutta sääntelyä on tulossa useita kymmeniä pituudeltaan, yksityiskohtaisuudeltaan ja merkitykseltään huomattavia säädösesityksiä. Nämä ovat sekä sektorikohtaisia että horisontaalisia, ja monin paikoin asetusmuotoisia, jolloin säädökset tulevat myös Suomessa suoraan sovellettaviksi.

Tuuliainen Mika
Elinkeinoelämän keskusliitto EK